

खण्ड (ख)

पशु स्वास्थ्य कार्यन्वयन कार्यविधि २०७७

१) प्रस्तावना:-लालभाडी गाँउपालिका कृषि पशु पालन क्षेत्रमा धेरै सम्भावना रहेको क्षेत्र हो । भौगोलिक बनावट दृष्टिकोणले गर्दा सवै किसिमको पशुका लागि आवश्यक आहारा प्राप्त मात्रामा पाइने तथा यसको खेती गर्न सकिने अन्नका उप ादार्थहरु पाइनु भएको साथै बजारको खपत र माग बढ्दो भएकोले सवै किसिमका पशुपालन व्यावसाय अपनाएको पाइन्छ । यद्यपि उक्त पशु पालन व्यावसायलाई व्यावशासीकरण गर्न आवश्यक छ । पशुपालन व्यावशायलाई अभि उत्पादनशिल बनाउन मृत्युदर कम गर्नका लागि पशु स्वास्थ्य सम्बन्धि कार्यक्रम पशु उपचार पशुरोग नियन्त्रणका समस्या तथा चुनौतीहरु छन् । पशु स्वास्थ्य कार्यक्रमलाई व्यवस्थित सहज बनाउनका साथै पशु स्वास्थ्य कार्यक्रमलाई नियमन बनाउन पशु स्वास्थ्य कार्यन्वयन कार्यविधि २०७६ लागु गर्न आवश्यक भएकोले यो "पशु स्वास्थ्य कार्यन्वयन कार्य विधि २०७७" लागु गरेको छ ।

२) संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:-

क) यस कार्यविधिको नाम पशु स्वास्थ्य कार्यन्वयन कार्यविधि २०७७ रहेको छ ।

ख) यो कार्यविधि नगरकार्यपालिकाले स्वीकृत गरेको मिति देखि तत्काल लागु गरिनेछ ।

३) लक्ष्य:-

- क) रोगी पशुहरुको उपचार गर्ने ।
- ख) रोग नियन्त्रण तथा रोगथाम न्यूनिकरण गर्ने ।
- ग) पशुधनको सुरक्षा गरी उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ।
- घ) कार्यक्रमलाई नियमन गर्ने ।
- च पशु बन्ध्यकरण गर्ने

४) उद्देश्य:-

- क) रोग लागेका पशुहरुलाई उपचार गरी स्वस्थ बनाउने ।
- ख) पशुहरुमा लाग्ने संक्रामक रोगहरुको रोकथाम तथा नियन्त्रणका उपायहरु अपनाइ रोगको संक्रमणलाई न्यूनिकरण गर्ने ।
- ग) उपचार व्यवस्था मिलाइ रोग नियन्त्रण तथा रोकथाम गरी पशुधन क्षति हुनबाट बचाउनका साथै पशुको उत्पादन वृद्धि गराउने ।
- घ) पशु स्वास्थ्य सम्बन्धि संचालित कार्यक्रमहरुलाई विधिवत रुपमा नियमन गराउने ।
- ङ पशु बन्ध्याकरण गरि पशुपक्षी प्रजनन विकृतिमा कमि ल्याइ गुणस्तरिय मासु उत्पादनमा वृद्धि गर्ने।

५) पशु स्वास्थ्य सेवा संचालन कार्यक्रम :- लालभाडी गाँउपालिका क्षेत्र भित्र कृषक सेवाग्राहीहरुमा यस पशु स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

६) परिभाषा :- अर्को अर्थ नलागेमा पशु स्वास्थ्य सेवा संचालनका लागि निम्न अनुसार परिभाषा गरिएको छ ।

क) रोग वा रोगी पशु :- स्वस्थ पशु भन्दा फरक नकारात्मक परिवर्तन भएको अवस्थालाई रोग भनिने छ । कुनै पनि किसिमका नकारात्मक परिवर्तन भएको पशुलाई रोगी पशु भनिनेछ ।

ख) उपचार :- रोगी पशुहरूलाई स्वस्थ अवस्थामा ल्याउन प्रविधि/औषधिको प्रयोग गरि गरिने कार्यलाई उपचार भनिनेछ ।

ग) पशु :- पशु भन्नाले कृषकले पालेका घरेलु तथा जंगली जनावरलाई पशु भनिनेछ । यसले पंक्षी तथा माछा लाई पनि सम्भन्तुपर्छ । जस्तै गाई, गोरु, बाच्छा बाच्छी, भैसी राँगा, पाडीपाडा, बाखा, बोका, पाठापाठी, भेडा, बंगूर सुगुर विर, पाठापाठी, घोडा, गधा, खच्चड, उंट, कुकुर, विरालो, छाउरा छाउडी, कुखुरा, हाँस, लौकट, टर्की, अष्टिच, बट्टाई, आदी जंगली जनावर, चित्तल, बदेल, माछा, आदि ।

घ) कृषक/सेवाग्राही :- उत्पादनका लागि पालिएका पशु धनीलाई कृषक तथा उक्त कृषक उपचार सेवा लिन आएका सेवाग्राही बुझ्नु पर्छ ।

ड) स्थलगत उपचार :- लालभा गाँउपालिका पशु सेवा शाखामा कार्यालय समय भित्र पशुहरूलाई उपचार सेवा प्राप्त गर्ने सेवालाई स्थलगत उपचार बुझ्नु पर्नेछ ।

च) निशुल्क उपचार :- स्थलगत रुपमा लिन आएको सेवा निशुल्क हुनेछ । उपचार गर्दा लाग्ने प्रविधि/औषधिको शुल्क लाग्ने छैन तर उक्त पशु रजिष्ट्रेशन (नाम दर्ता) लालभाडी गाँउपालिका पशु

सेवाका "पशु स्वास्थ्य कार्यन्वयन कार्यविधि" बमोजिम शुल्क वृद्धाउनु पर्नेछ ।

छ) स्थलगत वाहेकको उपचार सेवा :- कार्यालय समयमा स्थलगत वाहेकको उपचार सेवा उपलब्ध गराउन कार्यालय बाध्य हुने छैन । तर कार्यालय समय वाहेक/कार्यालयको काममा बाधा नपर्ने गरी उपचार सेवा उपलब्ध गराउन सकिनेछ तर उक्त सेवाको अतिरिक्त शुल्क लाग्नेछ ।

७) उपलब्ध गराइने उपचार सेवा / किसिम :- मेडिकल उपचार गाइनोको लोजिकल उपचार, माइनर सर्जिकल उपचार, भाले पशु बन्ध्याकरण सेवा आदी ।

८) उपचारका लागि प्रयोग गरिने औषधिका प्रकार :-

- आन्तरिक/बाह्य परजीवीका प्रयोग गरिने औषधीहरू ।
- एन्टीप्रोटोजोवला औषधीहरू ।
- ज्वरो कमगर्ने/दुखाइ कम गर्ने औषधिहरू Analgesic & Anti Pyretics drugs ।
- एन्टिहिस्टामिन (Antihistamins)
- प्रतिजैविक औषधिहरू - Antibiotics drugs)
- घाउ खटिरामा प्रयोग गरिने औषधिहरू
- पाठेघरमा प्रयोग गरिने औषधिहरू
- पाचन प्रणाली प्रभाव पार्ने प्रयोग गरिने औषधि जस्तै अपच/अरुची, कब्जियत, पेटफुलेको पाचन ग्याष्ट्रिक, भोक

बढाउने, इमेटिक, एन्टिइमेटिक, परगेटिभ, एन्टिडाइरियल, रुभेनोटिक, एण्टासिड, रुमेन एसिडिफायर, ल्यागजेटिभ आदी ।

- स्वाँस प्रस्वासमा प्रभाव पार्न प्रयोग गरिने औषधिहरु :-
एक्स्पेक्टोरेन्ट, म्युकोलाइटिक्स, ब्रोन्कोडायलर, एन्टिहिस्टामिन, अस्थमा, कोर्टिकोस्टेराइड, रोस्पिरेटोरो स्टेनुलेक्ट
- मुत्र प्रणाली प्रभाव पार्न प्रयोग गरिने औषधिहरु :- विभिन्न, डायरिटिक्स, एसिडिफाइडग साल्ट
- पाठेघरमा प्रभाव पार्न प्रयोग गरिने औषधिहरु :- हार्मोनहरु, एन्टिसेप्टिकर, औषधिहरु, प्रतिजैविक औषधिहरु)
- माँशपेशीमा प्रभाव पार्न प्रयोग गरिने औषधिहरु :- मसल रिलेज्जेण्ट, ननस्टेराइडल, एन्टिइन्फ्लामेटरी औषधि, कोर्टिकोस्टेराइड, एनालजेसिक आदी
- छालामा प्रभाव पार्न प्रयोग गरिने औषधिहरु :- एन्टिपाइरेटिक्स, एन्टिफङ्गल, प्रतिजैविक औषधि
- आँखा, कान, नाँक तथा घाँटीमा प्रभाव पार्न प्रयोग गरिने औषधिहरु :- घाउ खटिरा, सिष्ट हेमोटोमा मा प्रभाव पार्न प्रयोग गरिने औषधिहरु :- एन्टिसेप्टिक, लोशन, मल्हम, जेल, पावडर तथा सहयोगी सामग्रीहरु
- हाड भाच्चिएको, मर्किएकोमा प्रभाव पार्न प्रयोग गरिने औषधिहरु :- लोकल एनोस्थेटिक्स

➤ प्रतिजैविक औषधिहरु :- पेनिसिलिन, एम्पिसिलिन, टेट्रासाइक्लिन, स्टेप्टोमाइसिन, जेण्टामाइसिन, एनरोफ्लोक्सासिन, लिभोफ्लोक्सासिन, क्लारमफेनिकोल, इजिथ्रोमाइसिन, केनामाइसिन, क्लोरमफेनिकोल, सल्फोनोमाइड, सल्फाडाइजिन

९) रोग निदान (Disease Diagnosis) :- पशुको रोग समस्या पहिचान गर्न अपनाइने क्रियाकलाप लाई रोग निदान कार्य भनिने छ । उपलब्ध स्रोत साधन प्रविधि अपनाएर रोग निदान गरिनेछ । रोग निदानका लागि निम्न प्रक्रिया अपनाइने छ । रोग निदान हुन नसकेको अवस्थामा माथिल्लो निकायका प्रयोगशालामा पठाउन सकिनेछ ।

- इतिहास विवरण आधारमा
- लक्षणको आधारमा
- भौतिक परिक्षणको आधारमा
- गोबर परिक्षण, पेशाव, दुध परिक्षण आधारमा
- कुखुराको पंक्षीको शव परिक्षण आधारमा

१०) प्रयोगशाला सेवा संचालन कार्यक्रम :- गाउँपालिका पशु सेवा शाखाको उपलब्ध जनशक्ति, स्रोत साधनको सिमा भित्र रही रोग निदान का लागि प्रयोगशाला सेवा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । उक्त प्रयोगशाला सेवा कार्यक्रममा निशुल्क सेवा उपलब्ध गराइनेछ तर रजिष्ट्रेशनका लागि प्रति पशु/प्रति कृषक शुल्क नगरपालिका पशु सेवा शाखाले तोके निर्धारण गरे अनुसार सेवा शुल्क लाग्नेछ ।

क) गोबर परिक्षण (च्याप्टो जुका (नाम्ले पारमफिस्टोमम्), गोलो जुका, फित्ते जुका, आदी)

ख) पिशाव परिक्षण (प्रोटोजोवल संक्रमण लहमुत, हेमाचुरिया)

ग) दुध परिक्षण (थुनेलो परिक्षण)

घ) शव परिक्षण (पंक्षीहरु कुखुरा, हाँस, बटाई आदी)

४) गर्भ परिक्षण सेवा :- गाई, भैसीहरुलाई गर्भ रहे नरहेको, यकिन गरी, व्यवस्थापन, उपचार का लागि भर्ग परिक्षण गरिनेछ । गाई, भैसीमा पाठेघर छामेर गर्भ परिक्षण गरिनेछ ।

५) पशु बन्ध्याकरण :- भाले पशुहरु (राँगो, साँढे, बहर, कोका, थुमा, विरहरु) लाई नश्ल सुधार/व्यवस्थापन तथा मासु स्तरिय बनाउन पशु बन्ध्याकरण गरिनेछ ।

११) पशु रोग नियन्त्रण तथा रोकथाम सेवा कार्यक्रम :- गाँउ पालिका क्षेत्रभित्रका पशुहरुलाई रोगको संक्रमण हुनबाट बचाउन तथा रोग नियन्त्रण रोकथामका लागि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

क) खोप सेवा कार्यक्रम :- स्थानिय/प्रदेश/संघको लक्ष्य कार्यक्रम अनुसार पशुहरुमा संक्रमक रोग भ्यागुते/चरचरे/खोरेत/स्वाइनफिभर बाखा-भेडा पिपिआर रोग विरुद्ध खोप लगाई रोगको नियन्त्रण तथा रोकथामको कार्यहरु संचालन गरिने छ ।

ख) रोग सर्भिलेन्स :- प्रशुको रोग नियन्त्रणका लागि स्थानिया प्रदेश/संघको कार्यक्रम लक्ष्य अनुसार रोग सर्भिलेन्सको कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । रोग सर्भिलेन्स का लागि नमूना संकलन तथा प्रेषण/नियमित अनुगमन, रिपोर्टिङ्ग सम्बन्धि निकायमा गरिनेछ ।

ग) जैविक सुरक्षा कार्यक्रम (Bio security) :- रोग नियन्त्रणका लागि पशुहरुको फर्ममा जैविक सुरक्षाको अवलम्बन गर्न, सहयोग पुऱ्याउनका लागि प्रोत्साहित गर्नु पर्नेछ ।

१२) गोष्ठी सञ्चालन

क) प्रति कार्य पत्र प्रस्तुत वापत रु १५००। तर गा पा भन्दा बाहिर बाट बोलाएकोमा रु २०००।

ख) प्रतिवेदन वाफत रु १०००।

ग) सहभागि खाजा खर्च रु २००।

घ) स्टेशनरी रु२००। प्रति सहभागि।

ङ) व्यानर रु १०००। देखि १५००।- सम्म बजेटको आधारमा

च) गोष्ठी सञ्चालन सामाग्री रु २५००।

च) सहभागी यातायात खर्च रु २०० देखि १०००। सम्म बजेटको आधारमा

छ) अधक्षता ग्रहण उद्घाटन तथा समापन एक मुष्ट रु १५००।-